

UDK: 32:911.3(427.5-3Istra)
316.47(497.5-3Istra)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 6. listopada 2014.

Geopolitička pozadina „istrijanstva“: analiza istarskoga regionalnog izjašnjavanja

MARTA ZORKO

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
mzorko@fpzg.hr

MATIJA FONTANA

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
matija.fontana@gmail.com

U radu se istražuje pozadina regionalnog izjašnjavanja u Istri, odnosno Istarskoj županiji u posljednjih dvadeset godina. Analizom podataka triju uzastopnih popisa stanovništva (1991., 2001. i 2011.), te analizom izbornih rezultata na lokalnim izborima (1993.-2013.), dokazali smo tri činjenice vezane uz regionalno izjašnjavanje u Istri. Iz geografske analize i kartografskog prikaza vidljivo je da istrijanstvo nema jednoznačno teritorijalno utemeljenje na području Istre i Istarske županije, ni u kontekstu vremena, niti u kontekstu prostora. Značajne razlike u tri analizirane popisne godine, ali i još značajnije razlike na razinama općina ukazuje na činjenicu da je istrijanstvo ambivalentan fenomen bez istaknutih trendova ili konstanti. Osim toga, može se zaključiti kako se ne radi o uspješnom projektu multikulturalnog melting pota, koji sve ove godine promovira IDS kao stranka nositelj političke dimenzije istrijanstva. U radu se dokazuje i da IDS u političkom smislu, nije jedini nositelj ove ideje. Naposljetku, može se zaključiti i kako je povezivanje istrijanstva s nadnacionalnim, europskim identitetom i tendencijama, također dio populističke priče, te nema realno utemeljenje u stavovima građana.

Ključne riječi: Istra, istrijanstvo, regionalni identiteti, multikulturalizam

1. Uvod

Ovim radom istražuje se pozadina regionalnog izjašnjavanja u Istri, odnosno Istarskoj županiji u posljednjih dvadeset godina. Analizom podataka triju uzastopnih popisa stanovništva (1991., 2001. i 2011.), te analizom izbornih rezultata na lokalnim izborima (1993.-2013.), dokazat ćemo kako istrijanstvo nema jednoznačno teritorijalno utemeljenje na području Istre, da se ne radi o uspješnom projektu multikulturalnog *melting pota* i da u političkom smislu IDS nije jedini nositelj ove ideje. Jedan od ciljeva rada je definiranje regionalnog identiteta, koji nedvosmisleno postoji (dokaz tomu su prethodna istraživanja ali i najveći broj regionalno izjašnjenih pojedinaca u Republici Hrvatskoj prema popisima stanovništva). Drugi cilj rada je istražiti njegovu pozadinu, odnosno posebnosti samog identiteta i uzroka koji su utjecali na njegovo formiranje. Iako se u slučaju istrijanstva radi o regionalnom identitetu utemeljenom na kulturnim i povijesnim posebnostima Istre (ali političkim projektima prema Istri), u njegovom iskazivanju uočene su značajne razlike u vremenskom i geografskom smislu. Pretpostavljamo kako je on i djelomično konstruirani, tzv. projektni identitet (Castells, 2002), koji je IDS pokušavao izgraditi njegovom institucionalizacijom i populističkom upotrebom. Stoga nas zanimaju konstante i trendovi distribucija iskazivanja ovog identiteta u lokalnom kontekstu (gradovi i općine), u proteklih dvadeset godina. Prva pomoćna pretpostavka potvrđuje prethodna istraživanja u smislu povezivanja regionalnih i nadnacionalnih identiteta u kontekstu potencijalnog slabljenja onog na nacionalnoj razini. Prema Orlić (2008), regionalno izjašnjavanje u Istarskoj županiji pozitivno korelira s proeuropskim stavovima i europskim identitetom. Diskursi u promociji Istre i Istarske županije također su utemeljeni na ovom komplementarnom dualizmu regionalnog i euro-kozmopolitskog identiteta. S druge strane, ne smatramo da je povezanost ovih dvaju identiteta duboko ukorijenjena i međusobno neisključiva. Štoviše, neki autori, poput Sošića (2005), dokazuju upravo suprotno, da je proklamirana proeuropska orijentacija u Istarskoj županiji dio gore spomenutog populističke instrumentalizacije. Ne slažemo se niti s činjenicom kako su spomenuti identiteti pokazatelj uspješnosti multikulturalizma i primjera Istre kao modela uspješnog regionalnog upravljanja različitostima i svojevrsnog *melting pota* kojeg promiču programski dokumenti IDS-a (rezolucije IDS-a). Druga pomoćna pretpostavka odnosi se na činjenicu kako se u slučaju fenomena istrijanstva radi o dvostruko promjenjivom identitetu, odnosno da on nije ni vremenski, ni lokalno-geografski utemeljen. Iako na regionalnoj razini možemo govoriti o kompaktnom identitetu koji prelazi granice Istarske županije (Primorsko-goranska županija) i Republike Hrvatske (Slovenija i Italija), analizom na lokalnoj mikrorazini moguće je doći do zaključaka koji ukazuju kako se radi o iznimno promjenjivom fenomenu. Treća pomoćna pretpostavka usmjerena je prema političkoj pozadini istraživnog identiteta. IDS, kao regionalna stranka istarskog predznaka, često se smatra jedinim (političkim) nositeljem istrijanstva. Analizom lokanih izbora preispitati ćemo ovu tvrdnju, ali i staviti je u kontekst s regionalnim izjašnjavanjem u okviru popisa stanovništva.

2. Metodološke napomene i prethodna istraživanja

Većina autora koja se bavila ovom temom ističe manjak istraživanja pozadine regionalnog izjašnjavanja (Klemenčić i sur., 1993; Sošić, 2004; Vojnović, 2012). Ipak, u postojećim se istraživanjima ističe polarizacija dvaju koncepata, ili čak škola mišljenja o pozadini istarskog identiteta. Ashbrook (2011)

ih naziva hrvatskim nacionalnim konceptom i regionalnom pozicijom. Prvi koncept pretpostavlja kako je istrijanstvo čvrsto utemeljeno na hrvatskim temeljima, te da druge kulture vrlo minorno utječu na karakteristike istarskog identiteta. Drugi koncept pretpostavlja istrijanstvo kao mješavinu kultura, hibridni identitet, utemeljen na toleranciji koji nije suprotstavljen ili kompetitivno orijentiran prema nacionalnoj razini identiteta (Ashbrook, 2011: 880). Ostali autori, koji su se bavili regionalnim identitetima iz perspektive etnoloških i politoloških istraživanja dali su doprinose promišljanju o povezivanju podnacionalne i nadnacionalne razine identiteta (Orlić, 2008; Sošić, 2004). Stoga, ovaj rad iz geopolitičke perspektive pristupa trima aspektima analize istarskog regionalnog izjašnjavanja. Prvi analitički cilj ovog rada je prikaz tendencija u izjašnjavanju narodnosne i regionalne pripadnosti stanovništva Istre u proteklih dvadeset godina. Ovaj će cilj biti ostvaren prikazom, usporedbom i analizom podataka triju popisa stanovništva u Republici Hrvatskoj, 1991., 2001. i 2011. godine. U tom je kontekstu neophodno istaknuti istraživanje Mladena Klemenčića i suradnika iz 1993. godine, koji su analizirali kretanje i narodnosni sastav Istre u razdoblju od 1880 do 1991. godine. U smislu prethodnih istraživanja kretanja stanovništva i njihovog izjašnjavanja, navedeno je istraživanje važno iz tri razloga. Prvi se razlog odnosi na metodološku napomenu istraživača, da je kartografska predodžba analiziranih podataka, u smislu prostornog razmještaja narodnosnih zajednica, najtočnija metoda iskazivanja rezultata u slučaju Istre (Klemenčić i sur., 1993: 607). Podupirući ovu tezu, analizirani podaci u ovom radu također će biti kartografski iskazani. Ovaj se stav odnosi na specifičnost Istre, kako migratornih procesa u toj regiji, tako i složenosti povijesnog naslijeđa. S obzirom da je drugi analitički cilj ovog rada prikaz političkih preferencija stanovništva u pojedinim dijelovima Istre unutar hrvatskog državnog teritorija i u okviru Istarske županije, smatramo da je kartografski prikaz itekako prikladna metoda za prikaz zaključaka dobivenih dvjema planiranim analizama.

Istra (u povijesnom smislu dio Istre koji je nazivan hrvatskom Istrom), dio je šire geografske regije koja prelazi granice Republike Hrvatske, te obuhvaća i dio poluotočne regije u sastavu Slovenije i Italije (Klemenčić i sur., 1993: 610). U skladu s političkom podjelom, stanovništvo ove povijesne regije u stvari je podijeljeno na tri cjeline u tri različite države. Prostorno područje istraživanja ovog rada je Istarska županija u sastavu i obliku kakav ima danas. Prema Istarskoj enciklopediji naše prostorno područje istraživanja obuhvaća skoro osamdeset posto teritorija povijesne regije Istre i nešto malo više od sedamdeset posto stanovništva (Bertoša i Matijašić, 2005). S obzirom da se istraživačko pitanje odnosi na korelaciju trenda u regionalnom izjašnjavanju i političkih preferencija građana u geografski definiranim područjima Istre s obzirom na osjećaj regionalne pripadnosti, ovakav se pristup čini najprimjenjivijim. Naime, VIII. izborna jedinica obuhvaća područje Istarske županije u cijelosti i zapadni dio Primorsko-goranske županije.¹ To se područje ne podudara u potpunosti s dijelovima Primorsko-goranske županije koji pripadaju povijesnoj regiji Istri u gore navedenom smislu. Osim toga, regionalno izjašnjavanje nije u značajnoj mjeri iskazano u ovim dijelovima. Pri popisu 1991. godine, svega se 2,1 posto stanovništva u bivšoj općini Opatija regionalno izjasnilo. U iduća dva popisa, na razini čitave Primorsko-goranske županije regionalno opredjeljivanje ne prelazi jedan posto stanovništva (0,05 posto 2001. godine i 0,26 posto 2011. godine), kao ni zasebno gledano u dijelovima koji pripadaju povijesnoj regiji Istre.

1 Vidjeti: www.sabor.hr

Drugi razlog isticanja istraživanja Klemenčića i suradnika odnosi se na iznesene zaključke, koji čine polazne postavke za istraživanje pozadine regionalnog izjašnjavanja. U navedenom istraživanju konstatirano je značajno izjašnjavanje „u smislu regionalne pripadnosti“ prema posljednjem analiziranom popisu iz 1991. godine, čija pozadina nije detaljnije istražena. Štoviše, u jednom od glavnih nalaza ustvrđeno je da se radi o specifičnosti „(...) novijeg vremena u narodnosnom sastavu Istre“, zatim kako je njihov udjel bio „osobito visok“ 1991. godine, te da je njihova analiza prethodnih popisa iznesenih u radu i podataka o materinskom jeziku pokazala da „(...) u toj popisnoj kategoriji najveći udio imaju prijašnji popisni Hrvati (...)“ (Klemenčić i sur., 1993: 21-22). Autori su također istaknuli da motivi takvog izjašnjavanja nisu predmet njihovog istraživanja. Ovakvo regionalno izjašnjavanje nastavilo se u dva popisa koji su slijedili u različitim omjerima. S obzirom da se radi o vrlo zanimljivom i jedinstvenom fenomenu u hrvatskim okvirima, upravo motivi i pozadina ovakvog izjašnjavanja središnji su predmet našeg istraživanja.

Naposlijetku, u spomenutom radu su izneseni sažeti podaci popisa stanovništva od 1880. do 1991. godine, koji mogu ukazati na tendencije, ali nisu središnji interes našeg istraživanja. Također, podaci popisa iz 1991. godine koji su sastavni dio našeg istraživanja na ovom su mjestu detaljnije iskazani nego u javno dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku. Djelomičan razlog tomu je različit administrativno-teritorijalni ustroj Republike Hrvatske prilikom popisa 1991., od onog 2001. i 2011. godine. Stoga, popisni podaci iz 1991. godine, koji su izneseni u studiji Klemenčića i suradnika prikladniji su za usporedbu i analizu u ovom radu. Između popisa 2001. i 2011. godine također je došlo do promjena u teritorijalnom ustroju Istarske županije, ali one ne utječu značajnije na analizu i istraživačko pitanje ovog rada.

3. Koncepti i konstrukcija regionalnih identiteta

Teorije globalizacije i s njima povezane teorije deprivacije nacionalnog identiteta ukazuju na dvije posljedice – jačanje podnacionalnih i nadnacionalnih tendencija. Taj se fenomen događa simultano. Becker i Komlosy (2005) smatraju da u mjeri u kojoj država gubi na snazi, regija dobiva na značaju. Ipak, teze o glocalizaciji (Robertson, 1994), ostavljaju prostora za polemike o hijerarhizaciji identiteta. Prihvaćajući stav o mnogostrukosti identiteta pojedinca postavlja se pitanje o njihovoj važnosti u određenom vremenskom razdoblju. Vrlo često identiteti jačaju kad bivaju ugroženi i formiraju se „spram Drugoga“ (Cerutti i sur., 2006). Istarski identitet u političkom se smislu razvija devedesetih godina prošlog stoljeća i formira nasuprot centralne vlasti (Orlić, 2008; Ashbrook, 2011; Raos, 2014). Ashbrook (2011) tvrdi da je on utemeljen na povijesno-kulturnim specifičnostima ali i na suprotstavljanju nacionalnim tendencijama. Raos (2014: 90-91) tvrdi da se istrijanstvo konstituira kao otpor nacionalnoj koncepciji i centralizmu:

„Regionalistički diskurs o istrijanstvu temelji se na tvrdnji da istrijanski identitet izvire iz snažne povezanosti domaćeg stanovništva s istarskim tлом i njegovim hibridnim kulturnim i jezičnim naslijeđem, tako da istrijanski identitet ne može imati ekskluzivno hrvatski, talijanski ili slovenski karakter, već je to amalgam svih tih identiteta na poseban, istarski način, koji spaja Srednju Europu i Mediteran, no isključuje Balkan.“

Cocco (prema: Ashbrook, 2011), smatra da se radi o regionalnom suprotstavljanju promoviranom nacionalizmu na državnoj razini. Zanimljivo je da međusobno suprotstavljeni koncepti toga vremena (nacionalni i regionalni) imaju sličnosti u negiranju Balkana, ali ga sasvim drugačije definiraju. U kontekstu nadnacionalnih i podnacionalnih identiteta za koje smo konstatirali da se simultano stvaraju nasuprot onog nacionalnog otvara se još jedno zanimljivo pitanje „odnosa moći“ u njihovu rangiranju. Povezivanje istarskog identiteta s onim europskim ostavlja prostora za promišljanje radi li se o regionalnom identitetu podnacionalne razine, ili pak regionalnom nadnacionalnom identitetu „Europe regija“. Orlić (2008: 43) u svom istraživanju iznosi teze Laffan, kako je:

„(...) ‘europski projekt’ svojevrsan katalizator za preispitivanje odnosa između različitih razina vladanja, tj. prigoda za jačanje regionalnog identiteta potisnutog u nacionalnom kontekstu. Regije i vodeći akteri regija su prepoznali procese europske integracije na regionalnoj razini kao sredstvo za ostvarivanje svojih ciljeva (političkih, poput autonomije, ali i posve gospodarskih). Iako je Laffan pisala o regionalizmima unutar zemalja članica, evidentno je da se regionalizam, kao jedan od aspekata europeizacije ‘prelio’ i u zemlje i njihove regije koje nisu članice. Upravo se to dogodilo u Istri, gdje je ideja o Europi regija poslužila kao legitimno sredstvo otpora centralizaciji moći“ (Banovac 1998, prema: Orlić, 2008: 43).

Ipak, ne može se tvrditi da je istarski identitet prvenstveno europski, a niti isključivo proeuropski orijentiran. Sošić (2005) analizira osam ispitivanja javnog mnijenja u šest hrvatskih statističkih jedinica u razdoblju od 2001. do 2004. godine, te dolazi do zaključka kako Istarska i Primorsko-goranska županija iskazuju prosječno najviši stupanj euroskeptične orijentacije svojih građana. Iako bi se moglo zaključiti kako je riječ o na političkoj razini proklamiranoj proeuropskoj orijentaciji, no Sošić (2005: 173) ide i korak dalje od puke statističke analize i zaključuje kako „javno propagirani političko-liberalni i postmoderno-proeuropski diskurs njihovih političkih elita ne korespondira [čak ni op. a.] s odrednicama njihova stranačkog programa (...)“. Ako se u duhu ovog istraživanja promotre rezultati referenduma za ulazak RH u EU iz siječnja 2012. godine, Istarska županija bila je unutar hrvatskog prosjeka, na osmom mjestu, sa 68,40 posto glasova „za“ i 30,91 posto glasova „protiv“.

Šuran (1993) istražuje pitanje „jačeg“ odnosno „slabijeg“ identiteta. Raspravljajući, istina, bez znanstveno-teorijskog utemeljenja otvara vrlo važna pitanja. Iako on prvenstveno piše o jačem u kontekstu nacionalnog identiteta države koja u tom trenutku „vlada“ Istrom i slabijeg u kontekstu potlačene manjine, otvara pitanje važnosti i potencijalne hijerarhizacije regionalnog identiteta Istre koji je svakako specifičan. Iako se mnogi Istrijani ne bi s njegovom tvrdnjom složili jer se ne smatraju manje Hrvatima zato što su Istrijani, Šuran (1993: 773) navodi da:

„Većina puka koji sačinjava autohtono stanovništvo Istre (poznato i kao Istrijanci ili Istrani) nije nikad osjećala veliku nacionalnu privrženost određenoj nacionalnoj državi. Dokaz je za tu tvrdnju da su oduvijek postojali mješoviti brakovi između Latina i Slavena i mobilnost u njihovom nacionalnom izjašnjavanju. (...) Radi se, zapravo, o povezanom društveno-povijesnom odnosu koji se pojavljuje u jedinstvu različitosti koje se, u našem slučaju, interpretira kao ‘istrijski identitet’.“

Iako ga definira kao „pluriidentitet“, u ovim se odnosima moći skriva jednoznačno poimanje identiteta koje isključuje njihovo višestruko preklapanje. Naime, postavljanje nacionalnog iznad

regionalnog, ili pak nadnacionalnog iznad nacionalnog dolazimo do zablude isključivosti i „moći“ identiteta. Definiramo li ga kao dio jednog, nacionalnog identiteta (Šetić, 2004); ili pak kao poseban regionalni hibridni tip identiteta utemeljenog na toleranciji spram različitosti, ne smije se zaključiti kako je on u potpunosti istoznačan na svim dijelovima teritorija Istre, te da ga se može jednoznačno definirati. Bertoša (prema: Ashbrook, 2011), pronalazi razlike u policentričnoj prirodi poluotoka i njegovih stanovnika koji se razlikuju i određuju u gravitiranju prema većim centrima, Pazinu, Puli ili čak Rijeci. Blagonić (2004: 445-446) razlike definira mnogo dublje:

„Izbor Histra, već i zbog imena, intencionalno je usmjeren na potvrđivanje istarske kohezije. Obratno, brojni unutar-istarski antagonizmi: subetnijski; dobjegličko-starosjedilački, pravoslavno - katolički, banderijski, etno-nacionalni (usp. Bertoša, 1983., 1989., 1995.; Blagonić, 1999.), kao moguća silnica unutar istarske divergencije ostaju ignorirani ili se prikazuju kao rezultat vanjskih, ne-istarskih čimbenika (usp. Pauletta, 1999., 92.).“

Dubinski problem u definiranju istrijanstva sadržan je upravo u njegovoj prekograničnosti i širem europskom kontekstu s jedne, i mikro-regionalnom specifičnom karakteru posebnosti i sličnosti u različitosti s druge strane. Ove posebnosti istarskog identiteta Istarski demokratski sabor vrlo uspješno koristi za svoje političke ciljeve. Raos (2014: 78) definira politiku teritorijalnosti regionalističkih stranaka dvama elementima. Prvi je konstrukt o posebnosti i specifičnosti predvođen ekonomskim i tradicionalno-kulturnim temeljima, dok je drugi politika prisutnosti. Uistinu, IDS od početka devedesetih uspješno provodi ovakvu politiku. Ipak, smatramo kako IDS nije jedini nositelj političkog istrijanstva, te kako je istrijanstvo u njihovom dugogodišnjem programu dobilo prije svega populistički predznak.

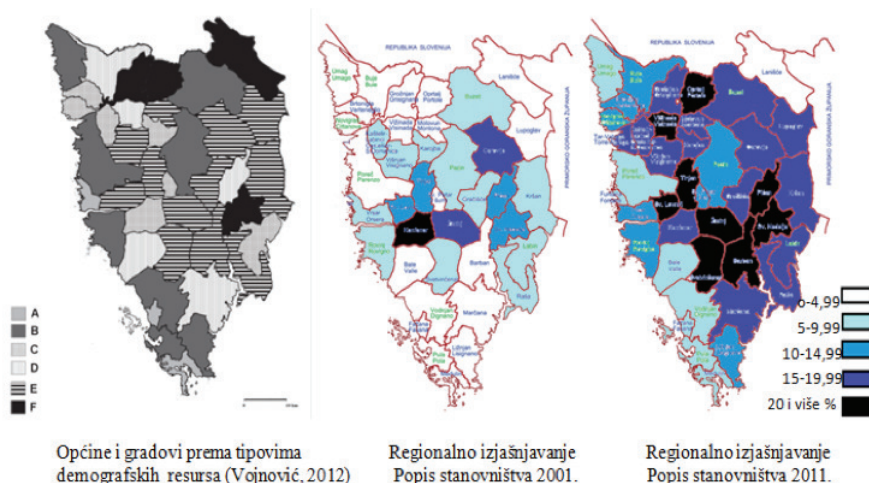
4. Analiza popisa stanovništva 1991-2011. u Istarskoj županiji s naglaskom na regionalnom izjašnjavanju

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, u Republici Hrvatskoj bilo je 4.784.265 stanovnika, od čega ih se čak 45.493 izjasnilo u smislu regionalne pripadnosti (0,95 posto). Istra je ove popisne godine brojila ukupno 234.145 stanovnika od čega se u regionalnom smislu izjasnilo njih 37.654, odnosno visokih 16,1 posto stanovnika Istre. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, u Republici Hrvatskoj bilo je 4.437.460 stanovnika, od čega ih se u smislu regionalne pripadnosti izjasnilo znatno manje od prethodnog popisa, svega 9.302 (0,21 posto). Istra je prema ovom popisu imala 206.344 žitelja, udio regionalno izjašnjenog stanovništva u Istarskoj županiji iznosi 8.865 stanovnika, odnosno 4,3 posto stanovnika Istre. Ovo je značajan pad prema popisnim rezultatima prethodnog popisa stanovništva iz 1991. godine. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Republici Hrvatskoj ima 4.284.889 stanovnika. Od ukupnog broja, 27.225 stanovnika se izjasnilo u smislu regionalne pripadnosti (0,64 posto). Od toga je zamjetno najveći broj Istrana – 25.491. U Istarskoj županiji taj broj iznosi 25.203 stanovnika, te oni čine 12,11 posto stanovništva. U kontekstu regionalnog izjašnjavanja može se ponovno zamijetiti značajan porast. Osim toga, razlika u broju između ukupnog broja Istrana i onih koji žive u Istri pokazuje kako se radi o identitetu koji prelazi isključivo županijske okvire u smislu pripadnosti povijesnoj regiji ali i šire. Ukupan broj stanovnika u Istarskoj županiji

prema ovom popisu iznosi 208.055 stanovnika. Iz vremenske perspektive promatranja regionalno izjašnjavanje pokazalo se kao vrlo varijabilna kategorija. Pad udjela Hrvata koji je zamjetan od 1961., a posebice istaknut od 1971. godine prati porast kategorije „ostali“. U toj kategoriji pri popisu 1991. godine značajan udjel ima „regionalno“ izjašnjavanje (Klemenčić i sur., 1993: 64). Kao što smo istaknuli radi se o čak 16,1 posto stanovništva koji se opredjeljuju kao Istrijani. Samo deset godina kasnije, pri popisu 2001. ovaj postotak pada za više od deset posto, kada se u regionalnom smislu izjašnjava svega 4,3 posto stanovnika Istarske županije. Ponovo svega deset godina kasnije postotak raste na 12,1 posto. Ovakve oscilacije u relativno kratkom promatranom razdoblju ukazuju da se radi o geografski promjenjivom identitetu.

Demografski podaci ukazuju na još jedan zanimljiv fenomen. Dok ukupan broj stanovnika u Republici Hrvatskoj u posljednjih dvadeset godina opada, Istarska županija bilježi kontinuiran porast stanovništva kroz spomenuto razdoblje. Ovo je prvi od zaključaka koji se nameću pri analizi popisa stanovništva u Istarskoj županiji. Iako smatramo da se ovdje radi samo o neovisnoj varijabli u našem istraživanju, nužno ju je detaljnije pojasniti. U slučaju podataka o porastu stanovništva treba upozoriti da ovakav trend nije jedinstven na području čitave Istarske županije i ravnomjeran u svim općinama i gradovima (Zupanc, 2001; Vojnović, 2012). Vojnović je pri istraživanju demografskih resursa općina i gradova u Istarskoj županiji razvio tipologiju upotrebom sintetičkog indikatora, uključivši demografske indikatore poput fertiliteta, starosti, spola, vitaliteta, obrazovanosti i međupopisne promjene broja stanovnika (Vojnović, 2012: 189). Autor rezultate svojih istraživanja također prikazuje kartografski. Tipovi koji se stupnjevano kreću od demografskog prosperiteta (tip A), do demografskog izumiranja, odnosno sociodemografske depresije (tip F), pokazuju kako je u Istarskoj županiji, geografski gledano na snazi proces stagnacije i depopulacije (Vojnović, 2012: 195). Kartografski prikaz potvrđuje ranije navedenu metodološku napomenu o prikladnosti kartografije pri istraživanjima ovakve vrste, ali ujedno ukazuje i na činjenicu da se Istarsku županiju ne može promatrati kao jedinstven entitet u smislu demografskih analiza zbog niza specifičnosti subregionalnog karaktera. Autor zaključuje da i ova „analiza indeksa demografskih resursa na razini općina i gradova ponovno dokazuje prethodne rezultate znanstvenih istraživanja i radova o znakovitim i prevelikim disparitetima“ unutar županije (Vojnović, 2012: 195). Usporedbom njegova modela tipologije prema indeksu demografskih resursa i područja istaknute regionalne osviještenosti 2001. i 2011. godine (*zemljovid 1*), vidljivo je da je regionalni identitet u slučaju Istarske županije nemoguće povezati s ostalim demografskim kriterijima i demografskom (ne)prosperitetnosti. Prikaz podataka oba popisa uključen je s obzirom da je Vojnović, iako je istraživanje objavljeno 2012., koristio popisne podatke iz 2001. godine. Stoga, pozadina regionalnog izjašnjavanja nije utemeljena na demografskim pokazateljima.

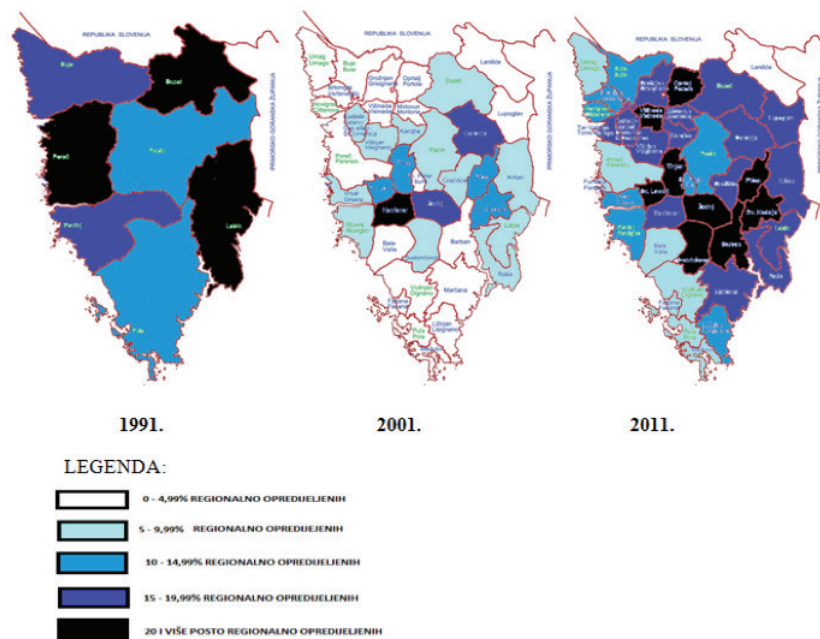
Zemljovid 1. Usporedba Vojnovićevog modela tipologije gradova i općina Istarske županije prema indeksu demografskih resursa i postotka regionalnog izjašnjavanja stanovništva u gradovima i općinama Istarske županije prema popisima 2001. i 2011.

Izvor: Izračun autora prema Vojnović, 2012. i podacima Državnog zavoda za statistiku.

Drugi zaključak odnosi se na geografsku pozadinu regionalnog izjašnjavanja. Kako smo već istaknuli, vremenska komponenta u smislu regionalnog izjašnjavanja pokazala je kako se radi o iznimno varijabilnom identitetu. Analiza prostorne komponente navodi na identične zaključke. Geografski karakter regionalnog izjašnjavanja ukazuje da geografska konstanta regionalnog opredjeljivanja ne postoji (zemljovid 2). Osim općih trendova povećanja i smanjivanja broja stanovnika koje se regionalno opredijelilo u tri popisa na razini Istarske županije, ne postoji općina(e) koje u ovim trendovima bilježe konstantu.

Zemljovid 2. Usporedni shematski prikaz udjela regionalno opredijeljenih po općinama Istarske županije u tri uzastopna popisa stanovništva, 1991., 2001. i 2011.

Izvor: Izračun autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

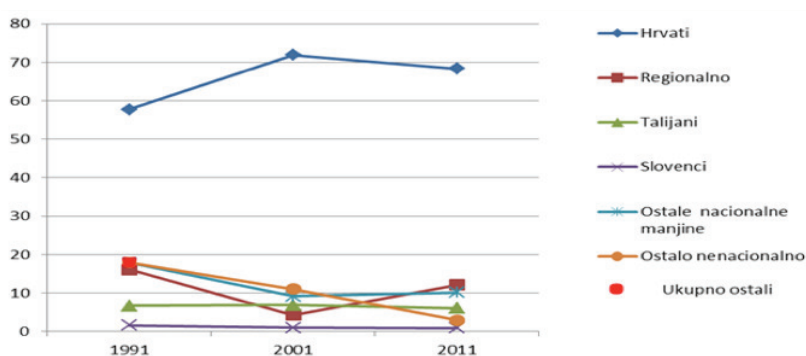
Posljednji se zaključak odnosi na pozadinu regionalnog izjašnjavanja. S obzirom da je broj regionalno opredijeljenog stanovništva značajno varirao u tri analizirana popisa, kako vremenski tako i prostorno, nužno je istražiti koje se stanovništvo prvenstveno opredjeljivalo u regionalnom smislu. Pokazalo se da regionalno izjašnjavanje korelira u negativnom smislu s nacionalnim izjašnjavanjem Hrvata u Istarskoj županiji. Na sva tri promatrana popisa zamjetno je razmjerno povećanje/smanjenje regionalno izjašnjenog stanovništva nauštrb popisnih Hrvata i ostalih konstruiranih nenacionalnih identiteta (*grafikon 1*). To je s jedne strane iznimno pozitivan pokazatelj u smislu zaštite nacionalnih manjina, s obzirom da možemo tvrditi kako se ne radi o „regionalnoj mimikriji“ uslijed nemogućnosti iskazivanja manjinskog identiteta. S druge strane, to ukazuje na neutemeljenost teza o istarskoj multikulturalnosti, na koje su ukazivali i drugi autori. Olga Orlić u svom istraživanju zaključuje da je istarska multikulturalnost ambivalentna, te da ju je neophodno istraživati u kontekstu stvaranja svih razina identiteta:

„Kako bih istražila kako istarska multikulturalnost predstavlja (barem deklarativno) distinktivno istarsko obilježje i kako je ona shvaćena kao odrednica istarskog regionalizma i istodobnog istarskog europskeštva, fokusirala sam se na analizu različitih diskursa o multikulturalizmu u Istri (istraživanje je provedeno na dijelu istarskog poluotoka koji se danas nalazi unutar granica Republike Hrvatske, tj. na području Istarske županije). Polazišna hipoteza je bila da je istarski multikulturalizam svojevrsna,

riječima švedskog etnologa Jonasa Frykmana, 'prazna retorika' (Frykman 2003: 173). Tvrdim da diskurs o multikulturalnosti u Istri nalikuje službenom europskom diskursu o multikulturalnosti (koji u sebi sadrži brojne ambivalentnosti i prikriva dihotomije), ali da se mora sagledati kritički u svjetlu višestrukih procesa stvaranja regionalnog, nacionalnog i nadnacionalnog identiteta" (Orlić, 2008: 42).

Istovremeno, uspoređujući ambivalentnost istarskog multikulturalizma s onim europskim upozorava na sličnost ovih dviju razina identiteta. Analizom podataka triju popisa stanovništva vidljivo je da se ne radi o istinskom multikulturalizmu.

Grafikon 1. Kretanje postotnog udjela stanovništva Istarske županije prema narodnosnom izjašnjavaњу, 1991-2011.

Izvor: Izračun autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Dvije posebno istaknute autohtone manjine Istre, Talijani i Slovenci, u promatranom razdoblju bilježe lagan pad za koji je moguće istaknuti da se radi o konstanti bez većih varijacija. Kategorija „ostali“, koja u popisnoj godini 1991. obuhvaća i nacionalno i nenacionalno izjašnjavaње, u dvije nado-lazeće popisne godine razdijeljena je na ostale nacionalne manjine i ostalo nenacionalno izjašnjava-nje. Ovdje se može zamijetiti da se u slučaju ostalih nacionalnih manjina na tom području također radi o konstanti. Kategorija ostalih u smislu nenacionalnog izjašnjavaња ima isključivi trend pada i djelomično korelira s porastom regionalno izjašnjenih. Ipak, kako se također radi o nenacionalnoj kategoriji smatramo kako ovo dodatno pridonosi našoj pretpostavci. Da se među populacijom koja se izjašnjava regionalno pretežno radi o Hrvatima koji se u određenim razdobljima izjašnjavali u regionalnom smislu dodatno potvrđuju podaci o materinjem jeziku i vjerskom opredjeljenju. Iz toga slijedi da istarski identitet nije isključivo i prvenstveno povijesno-kulturno utemeljen, nego je dio politički konstruiranih projekata na području Istre, kako u prošlosti, tako i danas. Osnova za ovakvu tvrdnju nalazi se i u oscilacijama u regionalnom izjašnjavaњу koje su značajne ako uzmemo u obzir da se radi o razdoblju od svega dvadeset godina. U tom kontekstu ne možemo govoriti o povijesno ukorijenjenim identitetima utemeljenim isključivo na baštini, kulturi i običajima. U svjetlu brojčanih podataka i promjena Klemenčić upozorava da je u razdoblju između popisnih godina 1981. i 1991. udio Hrvata pao za 14,5 postotnih bodova. S obzirom da se udjel ostalih kategorija nije značajnije mijenjao, porast kategorije regionalnog izjašnjavaња tumači padom udjela Hrvata. Dodatno, ovakav

trend bilježi ne samo na razini Istre, već i na razini općina (Klemenčić i sur., 1993). Klemenčić i suradnici (1993: 614-615), tako zaključuju da je najveći broj stanovnika koji se 1991. godine izjasnio u smislu regionalne pripadnosti u stvari popisni Hrvati „nestali“ s popisa u razdoblju između 1981. i 1991. godine. Dodatni argument u tom smislu čine popisni podaci iz 1991. u smislu izjašnjavanja o materinskom jeziku. Naime, postotni udjel stanovnika hrvatskog materinskog jezika znatno je veći od udjela deklariranih Hrvata pri istom popisivanju i na razini Istre, ali i na razini općina. Trend pri popisima 2001. i 2011. godine, nastavlja se u istom smislu. Iako se radi o suprotnim kretanjima (nagli pad regionalnog izjašnjavanja u razdoblju između popisa 1991. i 2001., te postupni porast u idućem popisnom razdoblju), oni negativno koreliraju s nacionalnim izjašnjavanjem popisne kategorije Hrvata.

5. Analiza izbora i političkih preferencija stanovnika Istarske županije

Analiza političkih preferencija stanovnika Istarske županije bazira se na analizi rezultata lokalnih izbora na razini Istarske županije i gradova od 1993. do 2013. godine. Prema rezultatima izbora za članove predstavničkih tijela lokalne samouprave na izborima 1993. godine na izbore za Skupštinu Istarske županije od upisanih 159.301 birača glasovalo je 118.410 ili 74,3 posto, uz 2,9 posto nevažećih listića. IDS je na tim izborima premoćno pobijedio s 74,2 posto glasova i 35 vijećnička mandata. Drugi je bio HDZ s 15,5 posto glasova i tri mandata. U 19 od 20 izbornih jedinica pobijedili su kandidati IDS-a, a u jednoj kandidat HSNZ-a. U toj je izbornoj jedinici kandidatura IDS-a povučena zbog formalnih razloga. U većim sredinama i gradovima IDS postiže preko 60 posto glasova, od čega najviše u Labinu (77 posto).²

Prve demokratske lokalne izbore na području Istarske županije obilježila je gotovo plebiscitarna pobjeda IDS-a. IDS vlada samostalno u svim istarskim gradovima i općinama (osim HDZ-ove enklave Sv. Petra u Šumi). Početak 1990-ih godina u Istri obilježen je sukobom s centralnom vlašću i HDZ-om, što je dovelo do gore navedenih rezultata. Uspjeh IDS-a na prvim lokalnim izborima također proizlazi iz same politike HDZ-a prema Istri, kao i inertnosti SDP-a. HDZ i predsjednik Franjo Tuđman sa svojim sumnjičavim stavom o jačini nacionalnih osjećaja u Istri, zasigurno su pridonijeli jačanju i konsolidiranju IDS-a na njegovom samom početku. Orlić (2008: 44) u svom etnološkom istraživanju istarskog multikulturalizma donosi vrlo zanimljive izjave svjedoka tog vremena:

„Mene je jako smetalo kad san ču u Pazinu prvi put pokojnega predsjednika Tuđmana, prvo nego ča je bil predsjednik... da vi niste, čekaj, kako je ono reka?... Vi ste Istrijani, vi Istrijani... Ne znam jušto kojim riječima, ali uglavnon toliko je ponizi Istrijane i po meni je samo otpor prema HDZ-u bi to. I koji će se teško, neću reć nikad, doduše, sada je sasvim druga storija, nego ča je bila onda, ali ako je on bi u stanju reć: ‘Vi ste narod bez države, a narod bez države je isto ko i govno na kiši’ i tu je finil govor u Pazinu.“ (Muškarac iz Istre, Hrvat, 50-60 godina)“ (Orlić, 2008: 44).

Takvo početno stvaranje „vanjskog neprijatelja“ donosi IDS-u dugoročnu vlast i potpuno slabljenje stranaka desnice na području Istarske županije, što ćemo i prikazati daljnjom analizom. Krajem 1993. u do tada jedinstvenoj IDS-ovoj fronti protiv HDZ-a dolazi do prvih previranja, najprije na

2 Vidjeti: http://www.izbori.hr/arhiva/pdf/1993/1993_1_Rezultati_18_Istarska.pdf

ideološkoj razini između, kolokvijalno, regionalista i zagovornika političke autonomije Istre. Taj je koncept u konačnici doživio fijasko. Ideološki jaz pratila su i koncepcijska neslaganja, pri čemu je i ovdje pobjedu odnio Jakovčičev koncept da se s Tuđmanom i HDZ-om treba žestoko konfrontirati. Upravo ti sukobi rezultirali su i prvim „provjetravanjem“ stranke kada su iz IDS-a na Sedmom izvanrednom Saboru IDS-a (u Spomen domu u Pazinu) iz IDS-a isključeni Elio Martinčić, dr. Darko Martinčić i Ivan Herak, pripadnici, kako su je mediji prozvali, Herakove grupe.³ Ubrzo nakon toga, 23. travnja 1994. godine, dolazi do saziva Osmog izvanrednog sabora IDS-a u Rovinju. Tamo se donose četiri takozvane *Rovinskijske deklaracije – Deklaracija o demokratizaciji Republike Hrvatske, Deklaracija o regionalnom ustrojstvu Republike Hrvatske, Deklaracija o Autonomnoj Županiji Istarskoj i Deklaracija o Euroregiji Istri*, kao i novi *Statut IDS-a*. To se smatra vrhuncem zaošttravanja odnosa između IDS-a i centralne vlasti, ali upravo u to vrijeme dolazi do pojava novih stranka s istarskim predznakom, što dovodi već na sljedećim izborima do određenog pada podrške IDS-u.

Spomenuti pad podrške vidljiv je već na idućim lokalnim izborima 1997. godine. Od upisanih 173.666 birača glasovalo je 125.786 ili 72,4 posto (uz 2,3 posto nevažećih listića). IDS-u je potpora pala, te ostvaruje svega 46, 4 posto glasova i 16 vijećničkih mandata. Vidljiv pad podrške IDS-u ne prati značajan porast podrške drugoj najjačoj stranci s proteklih izbora, HDZ-u, već je posljedica raskola unutar IDS-a i osnivanja Istarskog demokratskog foruma. IDF⁴ osvaja 12,9 posto glasova što ga čini trećom najjačom strankom lokalnih izbora na području Istarske županije 1997. godine. SDP i HSLS osvajaju svaki po dva vijećnička mandata sa po 8,3 i 7,9 posto glasova. Istarska nezavisna stranka osvaja svega dva posto glasova.⁵ Ako pribrojimo sve glasove koje su ostvarile stranke s istarskim predznakom dobit ćemo 61, 3 posto glasova, što na ovim izborima ukazuje na dvije stvari. Prvo, raskol je doveo do blagog pada glasova „istarskog biračkog korpusa“. Istovremeno, SDP, stranka koja promovira slične vrijednosti, pojavljuje se na političkoj karti i zasigurno pridobiva dio tih glasača. Drugo, važnije za našu analizu, pokazuje se kako IDS nije isključivi nositelj političkog aspekta istrijanstva. U većim mjestima i gradovima rezultati su slični. Osim Pule i Vodnjana gdje podrška IDS-u značajno pada (iz navedenih razloga); i u ostalim se gradovima bilježi značajan pad.⁶

Na izborima 2001. godine od upisanih 184.663 birača glasovalo je 94.067 ili 50,9%. Nevažećih listića bilo je 3.070 (3,3%). Rezultati pokazuju kako je potpora IDS-u blago porasla (51,8 posto i 28 mandata), dok su se važnije promjene dogodile na drugom mjestu koje na ovim izborima zauzima SDP s podrškom od 14,2 posto i sedam mandata. Mandate su još osvojili HDZ i HNS, redom četiri odnosno dva. U većim gradovima situacija je slična kao na prethodnim izborima.⁷

3 Vidjeti: <http://www.ids-ddi.com/ids-ddi/povijest>

4 Istarski demokratski forum nastaje zbog sukoba predsjednika IDS-a Ivana Jakovčiča s tadašnjim županom IDS-a Lucianom Delbiancom, koji ubrzo nakon izbacivanja iz stranke osniva IDF koji će imati važnu ulogu na lokalnim izborima 1997 i 2001. godine što kulminira osvajanjem vlasti u Puli na lokalnim izborima 2001. godine. Stranka osnovana 1996. godine na početku broji oko 400 članova. Na lokalnim izborima 1997. osvojila je nekoliko vijećničkih mjesta u više istarskih općina i gradova (Brtonigla, Umag, Višnjan, Ližnjan, Vodnjan, Pula), a na izborima 2001. u Ližnjanu i Puli sa šest vijećničkih mjesta i u koaliciji sa SDP-om i Nezavisnom listom Lore-dane Štok uspostavlja vlast. Nakon prijevremenih izbora u Novigradu 2003. ima jednoga vijećnika u gradskom vijeću. Prema programskim polazištima IDF je regionalna stranka lijevoga centra, koja se zauzima za građansku i socijalnu državu, privatno vlasništvo, antifašizam i demokraciju. Do lokalnih izbora 2009. godine stranka gotovo nestaje s političke scene.

5 Vidjeti: http://www.izbori.hr/arhiva/pdf/1993/1993_1_Rezultati_18_Istarska.pdf

6 Vidjeti: http://www.izbori.hr/arhiva/pdf/1993/1993_1_Rezultati_18_Istarska.pdf

7 Vidjeti: <http://www.izbori.hr/2001Lokalni/PDF/Z18.pdf>

Glavo obilježje lokalnih izbora 2001. godine u Istri je po prvi put gubitak vlasti IDS-a u Puli. Vlast u Puli preuzima IDF u koaliciji sa SDP-om i Nezavisnom listom Loredane Štok. Također vidljiv je kontinuirani pad podrške IDS-u na nivou županije, gradova i općina. Po prvi put IDS je bio suočen činjenicom da bez koaliranja s drugim strankama i listama ne može uspostaviti vlast. Gubitak Pule bio je veliki udarac za IDS čemu svjedoči niz izjava čelnika stranke u tom razdoblju. Iz detaljnije analize izbora 2001. godine vidljivo je i jačanje SDP-a, pad podrške strankama desnice i fragmentacija političkog spektra. Jačanje SDP-a vidljivo je i na razini županije, kao i na razini gradova i općina. Jačanje SDP-a ide usporedno sa padom podrške IDS-u iz čega proizlazi zaključak da IDS i SDP u Istri dijele slično biračko tijelo. U većim gradovima i mjestima moguće je zamijetiti blage padove i poraste podrške IDS-u bez većih prevrata.⁸

Na lokalnim izborima 2005. godine od upisanih 193.599 birača glasovalo je 82.073 ili 42,39 posto. Bilo je malo manje od tri posto nevažećih listića. IDS dobiva u istarskoj županiji 41,9 posto glasova i 20 vijećnika u skupštini. Prvi put IDS nema većinu, ali zbog potpisanog predizbornog sporazuma sa SDP-om formira većinu i zadržava vlast na nivou županije. Po pet mandata osvajaju HDZ (11,58 posto) i SDP (10,53 posto), HSU i IDF-HDI osvajaju po četiri mandata (redom 9,23 i 8,47 posto glasova), dok koalicija predvođena HNS-om osvaja tri mandata. Na razini gradova i općina, nastavlja se trend pada podrške IDS-u i trend jačanja SDP-a. Dolazi i do učestale pojave neovisnih gradskih ili općinskih lista koje postižu dobar uspjeh na izborima. Rezultat takvoga trenda, prisilio je vodstvo IDS-a na sklapanje raznih koalicija kako bi zadržali vlast. Dobar primjer te prakse je i Pula, gdje IDS u koaliciji sa SDP-om ponovno dolazi na vlast.⁹

Na izborima 2009. godine od upisanih 200.072 birača glasovalo je 99.305 ili 49,63%. Nevažećih listića bilo je 2.288 (2,31%) i IDS osvaja 44,77 posto glasova i 21 vijećnički mandat. Na drugo se mjesto probila Ladonja, udruga građana na čelu s Pliniom Cuccurinom, sa 18,12 posto glasova i 8 mandata. Pet mandata osvaja koalicija HDZ-a i HSS-a, koalicija SDP-a i Zelenih osvaja četiri mandata, a koalicija HSU – HSLS tri. Glavno obilježje lokalnih izbora 2009. godine u Istarskoj županiji je Ladonja, koja po prvi put predstavlja ozbiljan politički izazov IDS-u. Na razini županije oni su prva neovisna lista koja je osvojila toliki broj mandata u županijskoj skupštini, s tim da treba uzeti u obzir da je sa svojim kandidatom prošla i u drugi krug izbora za župana, što je do tada bilo skoro nezamislivo. Također treba istaknuti da su uz Ladonju, dobre rezultate na razini općina i gradova imale i druge neovisne liste, te SDP (gradovi Buje i Umag, općine Fažana, Barban, Lanišće, Sv. Petar u Šumi, Medulin, Tinjan, Višnjan, Karojba, Bale, Kršan, Oprtalj, Pićan, Svetvinčenat, Sv. Nedelja i Žminj).¹⁰

Na posljednjim lokalnim izborima, 2013. godine, od upisanih 188.392 birača glasovalo je 85.354 odnosno 45,31 posto uz čak 4,08 posto nevažećih listića. IDS koalira s HNS-om i Zelenima i osvaja 43,93 post glasova što čini 24 vijećnička mandata. Druga po redu je koalicija SDP-a (SDP, HSU, SDSS, HSLS, SDA Hrvatske), koja osvaja 14 mandata. HDZ i HDS osvajaju četiri, a Hrvatski laburisti - stranka rada tri mandata. Ladonja već na ovim izborima ostaje ispod praga s 4,64 posto glasova. U većim gradovima ponovo nema kontinuiranog trenda.¹¹

8 Vidjeti: <http://www.izbori.hr/2001Lokalni/PDF/Z18.pdf>

9 Vidjeti: <http://www.izbori.hr/2005Lokalni/PDF/Z18.pdf>

10 Vidjeti: <http://www.izbori.hr/2009Lokalni/PDF/Z18.pdf>

11 Vidjeti: <http://www.izbori.hr/2013Lokalni/PDF/Z18.pdf>

Lokalni izbori 2013. godine obilježeni su sukobom donedavnih partnera IDS-a i SDP-a. Sukob je počeo zbog pružanja podrške donedavno istaknutom članu IDS-a Damiru Kajinu. Damir Kajin je uz Ivana Jakovčića ideološki tvorac IDS-a. Podrška SDP-a Damiru Kajinu dovela je do narušavanja koalicije i savezništva između IDS-a i SDP-a koja je u Istri na snazi već skoro dvadeset godina. Koalicija IDS-a i SDP-a do izbora 2013. godine temeljila se na istim programskim i ideološkim konceptima. Iz rezultata izbora vidljivo je da dolazi do pada ili stagnacije podrške IDS-u, istovremeno dolazi do jačanja SDP-a, što je osobito vidljivo na izbornim rezultatima za županijsku skupštinu. Najveća promjena u odnosu na lokalne izbore 2009. godine je nestanak Ladonje s političke scene. Također, vidljivo je kontinuirano slabljenje i pad podrške HDZ-u, kao jedinoj stranci desnice koja u Istarskoj županiji prelazi izborni prag.

Tablica 1. Usporedni prikaz izbornih rezultata IDS-a u gradovima, 1993.-2013.

GRAD	1993	1997	2001	2005	2009	2013
BUJE	69%	51%	48%	38%	20%	26,35%
BUZET	70%	49%	47%	41%	59%	56,58%
LABIN	77%	42%	44%	43%	45%	38%
PAZIN	64%	51%	35%	28%	45%	40,81%
POREČ	67%	56%	47%	37%	52%	33,26%
PULA	66%	35%	32%	30%	44%	41,97%
ROVINJ	60%	45%	42%	58%	61%	54,72%
UMAG	66%	54%	47%	31%	28%	32,65%
VODNJAN	69%	32%	52%	44%	53%	50,58%
NOVIGRAD	61%	64%	39%	62%	54%	59%
ŽUPANIJA	1993	1997	2001	2005	2009	2013
IDS	72%	46,35%	51,77%	41,90%	44,70%	43,93%

Izvor: izradili autori prema podacima Državnog izbornog povjerenstva.

6. Zaključna razmatranja

Građenje istarskog političkog regionalnog identiteta u političkoj sferi naspram drugog, u ovom slučaju naspram nacionalne centralne vlasti utjecalo je na percepciju Istrijana kao „manje Hrvata“. Ipak, analiza triju uzastopnih popisa stanovništva pokazuje da regionalno izjašnjavanje u Istarskoj županiji negativno korelira s nacionalnim izjašnjavanjem popisne kategorije Hrvata. Ovaj je argument najjači pokazatelj pozadine istarskog regionalnog identiteta u smislu multikulturalnosti – niti se može tvrditi kako se radi o istinskom *melting potu* i uspješnom modelu upravljanja razlikama s jedne, kao ni etničkoj mimikriji s druge strane. Isticanje multikulturalnosti tog identiteta utjecalo je na percepciju i promociju Istre kao napredne, europske regije. Povezivanje nad i pod nacionalnosti istarskog identiteta također se pokazalo kao neutemeljeno.

Nadalje, istrijanstvo u lokalno-regionalnom smislu nema jednoznačno teritorijalno utemeljenje. Iako se u slučaju istrijanstva radi o regionalnom identitetu utemeljenom na kulturnim i povijesnim posebnostima Istre, u njegovom iskazivanju uočene su značajne razlike u vremenskom i geografskom smislu. Fenomen istrijanstva je prema našem istraživanju dvostruko promjenjiv identitet, odnosno nema ni vremenski, niti geografski objašnjiv trend. U tri uzastopna popisa, ako uzmemo u obzir komponentu vremena, možemo zaključiti da se radi o iznimno varijabilnom identitetu. Analiza prostorne komponente navodi na identične zaključke. Geografski karakter regionalnog izjašnjavanja ukazuje da geografska konstanta regionalnog opredjeljivanja ne postoji.

Osim općih trendova povećanja i smanjivanja broja stanovnika koje se regionalno opredijelilo u tri popisa na razini Istarske županije, ne postoji općina(e) koje u ovim trendovima bilježe konstantu ili trend. Preporuka za buduća istraživanja je detaljniji osvrt na općine ili gradove za koje se u ovom radu pokazalo da imaju najveće oscilacije. Detaljnijom analizom općina u kojima je zabilježen najveći zaokret i koje imaju preskok više od dva razreda (npr. Barban, Oprtalj i Vižinada), uz uporabu primjerenih metoda istraživanja, mogla bi se istražiti pozadina varijabilnosti dokazane u ovoj analizi. S obzirom da je povećanje regionalnog izjašnjavanja između dva posljednja popisa trend na razini županije, bilo bi zanimljivo detaljnije analizirati što se dogodilo u onima koje su krenule u drugom smjeru ili stagnirale (npr. Kanfanar i Cerovlje). U ovim općinama razlike u regionalnom izjašnjavanju nisu posljedica značajnijih političkih promjena te zaokret u regionalnom iskazivanju identiteta nije pratio zaokret na političkoj sceni ili značajnije promjene u podršci IDS-u.

U političkom smislu IDS je središnji nositelj iskazivanja i inzistiranja na ovom regionalnom identitetu. Ipak, analizom lokalnih izbora može se zaključiti kako IDS nije jedini nositelj istrijanstva. Istarski demokratski forum, koji na izborima 1997. godine osvaja uvjerljivo drugo mjesto odmah nakon svog osnivanja, niz neovisnih lista i koaliciranje sa SDP-om, ukazuje kako se radi o svjetonazorski bliskim strankama sličnog ili istog biračkog tijela. Važan trend koji se zapaža od prvih lokalnih izbora 1993. godine do 2013. godine je kontinuiran pad podrške IDS-u. Od 1993. godine i izrazite podrške, IDS je danas u situaciji u kojoj bez koalicije s drugim strankama nema većinu na razini županije, a u određenom broju općina i gradova više nije na vlasti. Vrlo važan trend na izborima za županijsku skupštinu, gradska i općinska vijeća jačanje je neovisnih lista i stranaka s jasnim načelom poimanja Istre kao specifične povijesno-kulturološke regije, postaju realna protuteža vlasti IDS-a.

Središnji zaključak jest da u slučaju istraživanja pozadine istarskog regionalnog izjašnjavanja ne postoji trend ili konstanta. Istrijanstvo nema jednoznačno teritorijalno utemeljenje na području Istre. Uzevši u obzir i vremensku komponentu rezultati su još složeniji. Pribrajanjem političkog aspekta lokalnih izbora i IDS-a kao promicatelja ovog identiteta dolazi se do zaključka kako regionalno izjašnjavanje ne prati potpora ovoj regionalnoj stranci. Štoviše, IDS bilježi kontinuiran pad, dok izjašnjavanje u popisima stanovništva ima i silazne i uzlazne tendencije koje se razlikuju od općine do općine. Multikulturalnost također ne čini središnju osnovicu ovog identiteta. Između teza kako je s jedne strane istrijanstvo duboko povijesno i kulturno ukorijenjeni fenomen, i s druge strane da je samo dio projektnog populističko-političkog identiteta; postoji čitav spektar definicija nove teritorijalnosti i fenomena koje ona uzrokuje. Može se zaključiti kako su u kontekstu suvremenog promišljanja geopolitike, u ovoj regiji na snazi silnice reteritorijalizacije odozdo, u smislu pregrupiranja odnosa teritorij-moć-stanovništvo prema onima mjesto-identitet-zajednica.

Bibliografija

- Ashbrook, J. (2011): Politicization of identity in a European borderland: Istria, Croatia, and authenticity, 1991-2003, *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 39 (6): 871-897
- Becker, J. i Komlosy, A. (2005): *Granice u savremenom svetu*, Beograd: Filip Višnjić
- Bertoša, M. i Matijašić, R. (2005): *Istarska enciklopedija*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://istra.lzmk.hr> (3. svibnja 2013.).
- Blagonić, S. (2004): „Ne budimo ovce, glasajmo za kozu“: aktualizirana povijest i simboli u procesu objektiviranja identiteta, u: Manin, M.; Dobrovšak, Lj.; Črpić, G. i Blagoni, R. (ur.): *Identitet Istre: ishodišta i perspektive*. Zagreb: Institut „Ivo Pilar“, Hrvatski institut za povijest, Centar za promicanje socijalnog nauka crkve HBK, Filozofski fakultet u Puli, 441-462
- Castells, M. (2002): *Moć identiteta*, Zagreb: Golden Marketing
- Cerutti, F. (2006) (ur.): *Identitet i politika*, Zagreb: Politička kultura
- Klemenčić, M.; Kušar, V. i Richter, Ž. (1993): Promjene narodnosnog sastava Istre: prostorna analiza popisnih podataka 1880-1991., *Društvena istraživanja*, 2 (4-5): 607-629
- Orlić, O. (2008): Mnogoznačje istarskog multikulturalizma, *Etnološka tribina*, 38 (31): 39-59.
- Raos, V. (2014): *Teritorijalnost i identitet: Istarski demokratski sabor i Sjeverna liga*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Robertson, R. (1994): Globalisation or Glocalisation? *Journal of International Communication*, 1 (1): 35-52
- Sošić, M. (2004): Komparativna analiza nacionalne komponente popisa stanovništva 2001. godine u Istri, u: Manin, M.; Dobrovšak, Lj.; Črpić, G. i Blagoni, R. (ur.): *Identitet Istre: ishodišta i perspektive*. Zagreb: Institut „Ivo Pilar“, Hrvatski institut za povijest, Centar za promicanje socijalnog nauka crkve HBK, Filozofski fakultet u Puli, 421- 438
- Sošić, M. (2005): Regionalne političke stranke i proeuropska orijentacija građana: studija slučaja Istre, *Anali hrvatskog politološkog društva* 2004, 173-186.
- Šuran, Fulvio (1993): Istrijanstvo kao slabiji (odnosno jači) identitet, *Društvena istraživanja*, 2 (4-5): 769-782.
- Šetić, N. (2004): O nacionalnom identitetu Istre u XX. stoljeću, u: Manin, M.; Dobrovšak, Lj.; Črpić, G. i Blagoni, R. (ur.): *Identitet Istre: ishodišta i perspektive*. Zagreb: Institut „Ivo Pilar“, Hrvatski institut za povijest, Centar za promicanje socijalnog nauka crkve HBK, Filozofski fakultet u Puli, 123-136

Vojnović, N. (2012): Demografski resursi općina i gradova Istarske županije, *Annales, Anali za istrske in mediteranske študije, Series historia et sociologia*, 1: 187-198.

Zupanc, I. (2001): Depopulacija sjeverne hrvatske Istre, *DELA*, 16: 179-191

Mrežni izvori

Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (3. svibnja 2013.)

Istarski demokratski sabor: povijest, <http://www.ids-ddi.com/ids-ddi/povijest> (3. svibnja 2013.)

Službena stranica Hrvatskog sabora, www.sabor.hr (3. svibnja 2013.)

Službena stranica Državnog izbornog povjerenstva, www.izbori.hr (3. svibnja 2013.)

A Geopolitical Background of “Istrianism”: An Analysis of Istrian Regional Identification

MARTA ZORKO

Faculty of Political Science, University of Zagreb
mzorko@fpzg.hr

MATIJA FONTANA

Faculty of Political Science, University of Zagreb
matija.fontana@gmail.com

This paper examines the background of regional affiliation in Istria, more exactly, the Istria County in the last twenty years. Analysis of the data from three consecutive censuses (1991, 2001 and 2011), as well as analysis of results from local elections in period 1993 -2013, demonstrated three facts related to regional identity affiliation in Istria. From the point of geographic and cartographic analysis, it can be concluded that there is no equivocal Istrianism embedded in territorial roots in the Istrian County, both in the context of time and place. Significant differences in the three analyzed census years, but no trends the levels of municipalities indicate that the Istrianism is somewhat an ambivalent phenomenon without prominent trends or constants. In addition, it can be concluded that this is not even a successful project of a multicultural melting pot, as all these years IDS claimed. It can be also concluded that the IDS, in political terms, is not the sole holder of these ideas. A final conclusion strives to prove that proclaimed connection between researched regional identity and European identity is also populist, not real one.

Keywords: Istria, Istrianism, regional identities, multiculturalism